

LEENA-MAIJA ROSSIN JUHLAHAASTATTELU

Sanna Erdoğan ja Amanda Hekkala

SQS
1/2022

17

Pervopeili
Haastattelu

Lapin yliopiston sukupuolentutkimuksen professori Leena-Maija Rossi on tutkijayhteisön ja kollegoiden arvostama keskustelun avaaja, joka on keskittynyt tutkijanuransa aikana muun muassa queer-tutkimukseen. Tekstiin on haastateltu Leena-Maija Rossin lisäksi hänen kollegoitaan professori Kirsti Lempiäistä ja professori Suvi Ronkaista Lapin yliopistosta.

• • •

Kirsti Lempiäinen, Suvi Ronkainen ja Leena-Maija Rossi Lapin yliopistossa järjestetyssä Kolmen professorin juhlaseminaarissa 1.6.2022. Kuvaaja: Tapio Nykänen.

Sukupuolentutkimuksen professori

Leena-Maija Rossin ura on ollut pitkä ja kiemurteleva. Nyt 60 vuoden iässä hänellä on ensimmäinen vakituinen työ. Uransa aikana Rossi on saanut nähdä oman työnsä elävän ja voivan hyvin erilaisissa julkaisuissa ja entisten oppilaiden töissä. Kun keskustelemme Rossin kanssa opiskelijoista, hänen puheeseensa tulee erityisen lämmin sävy. Rossi kehuu opiskelijoiden olevan valppaita ja kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista. Ajankohtaisten keskustelujen seuraaminen näkyy mielenkiintoisina ja monipuolisina tutkimusaiheina. Tohtoriksi valmistuneiden omien oppilaiden näkeminen erilaisissa työtehtävissä tekee opettajan aina ylpeäksi.

– Opettajan työssä oppii opiskelijoilta jatkuvasti. Tänä keväänä yksi opiskelija sai lumoavan oivalluksen ja käytti rinnakkaisten sukupuolten määrittelmää. Aion ehdottomasti käyttää termiä myös itse jatkossa, kertoo Rossi.

Pitkän uran aikana sukupuolentutkimukseen on tullut paljon uutta käsitteistöä ja keskustelun painopisteet ovat muuttuneet. Tieteenalan sisällä käydään jatkuvaa kriittistä keskustelua, joten on pysyttävä ajan hermolla koko ajan. Keskustelua on laajennettu erityisesti queer-tutkimuksen ja intersektionaalisuuden suuntaan. Rossin mukaan myös aktivismi on muuttunut eri opiskelijasukupolvien aikana, mikä on tuonut sisältöihin uusia näkökulmia ja synnyttänyt uutta terminologiaa.

Sanna
Erdoğan
ja
Amanda
Hekkala

Leena-Majja Rossi Lapin yliopistolla kesäkuussa 2022.
Kuvaaja: Tapio Nykänen.

Lapin yliopiston professori Kirsti Lempiäinen tituleeraa Rossia yhdeksi tärkeimmäksi suomenkielisen queer-tutkimuksen ja kirjallisuuden edistäjäksi. Rossi avaa rohkeasti uusia keskusteluita, ja hän arvostaa suomen kielellä julkaistua tutkimusta. Lisäksi hän on tuonut suomenkieliseen tutkimukseen kansainvälisyyttä.

– Perusoppikirjoista kirjojen suomennoksiin, seuratoimintaan, tutkimukseen, opetukseen ja ohjaukseen kansainvälisellä akateemisella kentällä: kaikkea tätä ja paljon muuta on Rossin feministinen, syvästi kollegiaalinen toiminta, kertoo Lempiäinen.

Professori Suvi Ronkainen kuvailee Rossia tutkijaksi, joka on avannut kulttuurin ja arkipäiväistyneen visuaalisuuden monitasoista merkitysten dynamiikkaa. Siinä missä Ronkainen katsoo jotakin ilmiöitä – kuten väkivallan valtaa – tiukasti, analysoiden sukupuolen linkittymistä seurauksiin, vastuuseen ja oikeuttamiseen, Rossi saattaa analysoida samaa aihetta esimerkiksi komedian tai tunnetalouden näkökulmasta. Heteronormatiivisuuden purkaminen, määritelmien dynamiikka sekä tilanteen edellyttämä realismi ja muutos tulevat kohdattaviksi.

– Ajattelin ottaa Rossin artikkelissa ”Ikänainen ja eläin” (2002) kirjoitetun kuvauksen ryppyjen estetiikasta omaksi ohjenuorakseni kohdattavaa tulevaisuutta silmällä pitäen! Näin toimimalla ajattelen itse noudattavani Rossin artikkelissa ”Hauras, korjaava ja parantumaton Queer” (SQS 1/2017) esiin nostamaa toteamusta. Sen mukaan liittolaisuuksien ja identifiointumisen politiikka edellyttää strategisia itse- ja yhteisöllisiä määrittelyjä, luonnehtii Ronkainen.

Akateemiset intressit

Leena-Majja Rossi korostaa, että sukupuolentutkimus on yhteiskunnallisesti merkittävä tieteenala. Rossin motivaatio tutkimukseen syntyy aiheiden yhteiskunnallisesta merkittävydestä sekä ajankohtaisuudesta. Rossi iloitsee, että on saanut uransa aikana olla mukana muutosta edistävissä liikkeissä, jotka ovat vaikuttaneet yhteiskunnallisiin ajattelu- ja puheta-poihin. Sukupuolentutkimuksen verkosto on antanut niin ammatillista, sisällöllistä kuin kollegiaalista tukea työn tekemisessä, kuten esimerkiksi

rahoitusten hakemisessa. Rossi kokee yhdessä kirjoittamisen antoisaksi prosessiksi, jossa lopputulos on aina enemmän kuin vain osiensa summa.

Kysymme, kenen kanssa Rossi mieluiten kirjoittaisi yhteisartikkelin, jos hän voisi vapaasti valita. Hän ilahtuu kysymyksestä, mutta sanoo valinnan tekemisen olevan haastavaa. Rossia kiehtoisi kirjoittaa uusi yhteisartikkeli muun muassa Kaisa Ilmosen kanssa. He ovat aiemmin julkaisseet yhdessä artikkelin intersektionaalisuudesta. Lapin yliopiston Mari Mäkirannan kanssa kirjoittaminen on ollut suunnitteilla jo muutaman vuoden ajan. Queer-teorian näkökulmasta Rossia kiehtoisi yhteisartikkeli Eve Sedgwickin kanssa, jos sen kirjoittaminen olisi vielä mahdollista. Rodullisuuteen liittyen olisi mielenkiintoista kirjoittaa yhdessä Sara Ahmedin kanssa.

– Ahmedin kirjoitustyyli on omintakeinen, ja affektien tutkijana Ahmedin tekstit ovat tunteita herättäviä, kuvailee Rossi.

Rossi kokee teksteihin uudelleen palaamiseen ja niiden herättämien ajatusten muuttumisen reflektoinnin kiinnostavaksi. Hänen tutkimuksellisista lähestymistavoistaan ei voi kirjoittaa mainitsematta Judith Butleria. Butlerin teoretisoinnin mukana kuljettaminen erilaisissa teksteissä viehättää Rossia edelleen, sillä performatiivisuuden näkökulma on ollut käänteentekevä sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimukselle. Kuten Suvu Ronkainen kuvailee kollegaansa:

– Leena-Maija Rossin ajattelussa ruumiillisuuden saamisen merkitysten monitasoisuus sekä Judith Butlerin kautta sukupuolen tuottaminen, uusinminen ja performatiivisuus ovat saaneet konkreettisia muotoja.

Sukupuolentutkimus yhteiskunnallisena vaikuttamisena

”Olisi tärkeää nähdä, että sukupuolia ei ole vain kaksi eikä ole olemassa vastakkaisia sukupuolia.”

– Leena-Maija Rossi –

Leena-Maija Rossi haluaisi päästettävän irti tiukasta binaarisesta sukupuolikäsityksestä. Vaikka ajatellaan cis-naisia ja cis-miehiä, ovat nekin sisäisesti monenlaisia ja moninaisia. Rossi toivoo, että jokaisella olisi mahdollisuus toteuttaa ja tehdä sukupuoltaan tavalla, joka tuntuu itsestä hyvältä. Muutamista edistysaskelista huolimatta vielä on runsaasti matkaa siihen, ettei kenenkään tarvitsisi yrittää piilottaa sitä, miten oman sukupuolensa ja seksuaalisuutensa tuntee ja miten sitä haluaa elää. Erilaisten representaatioiden yleistymisen vaikuttaa sukupuolten moninaisuuksien ymmärtämiseen:

– Mitä useammanlaisia representaatioita näemme, sitä helpompi on löytää itsensä kanssa samankaltaisia ihmisiä, saada vertaistukea ja kokea, ettei ole yksin, Rossi jatkaa.

Leena-Maija Rossin oman elämänkaaren näkökulmasta viime vuosina on tapahtunut paljon suhteessa seksuaalisuuden ymmärtämiseen ja vähemmistöjen asemaan. Ilmapiiri on koko ajan avoimempi erilaisten identiteettien hyväksymiselle, vaikka tehtävää riittää vielä paljon. Rossi uskoo muutoksen jatkuvan:

– Ymmärrys lisääntyy koko ajan, ja pikkuhiljaa yhä useammat käsittävät, että olemme monimutkaisia olentoja. Määrittelemme itseämme monella tavalla, ja asiat kietoutuvat yhteen. Meihin vaikuttaa moni muukin asia kuin sukupuoli ja seksuaalisuus, muistuttaa Rossi.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on työtä, jossa kahden eteenpäin otetun askeleen jälkeen usein seuraa yksi askel kehityksessä taaksepäin. Juuri sen vuoksi työtä on jatkettava. Rossi on vakuuttunut, että päätöksentekijät alkavat vähitellen nähdä vanhan vastakkainasettelun tuolle puolen. Sitä mukaa, kun yhä useampi ihminen tottuu ajattelemaan toisin, muutoksia tapahtuu.

– Virallisesti Suomessa on kaksi sukupuolta. Sitten kun tämä näkemys muuttuu, ja varmasti se jossain vaiheessa muuttuukin, olemme toisenlaisessa asemassa. Yhteiskunnassa tullaan jatkossa huomioimaan paremmin intersukupuoliset ja ihmiset, jotka eivät koe asettuvansa binäärilokeroihin, Rossi toteaa.

”Toivottavasti transprosessin sujuvoittaminen ja uusi laki saadaan vielä tämän hallituskauden aikana.”

– Leena-Maija Rossi –

Globaalista näkökulmasta katsottuna monissa maissa tilanne ei ole yhtä hyvä kuin Suomessa. Esimerkiksi naapurimaa Venäjällä, mutta myös monissa muissa maissa, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asema on heikko. Monet tasa-arvoon liittyvät asiat kytkeytyvät vanhakantaiseen binäärijakoon, josta naisten aborttioikeus on yksi ajankohtainen esimerkki. Sen luulisi olevan ratkaistu aikoja sitten, mutta useat cis-miehet ovat edelleen kummallisessa valta-asemassa suhteessa kohdullisten ihmisten ruumiisiin. Binäärisiä laahuksia ja jähmettyneisyyttä kuvaa myös keväällä 2022 pitkään jatkunut hoitohenkilökunnan työtaistelu, jossa oli havaittavissa vanhoja sukupuolittuneita valta-asetelmia.

– Yritän olla optimistinen, vaikka ympäristöä katsoessa usein tulee tunne ”no hope for the human race”. Mutta täytyy vain tehdä töitä näiden asioiden eteen, edelleen, toteaa Rossi valaen uskoa tuleville sukupolville.